
ANMELDELSER

Hellspång, Mats & Frederik Skott (ed), 2010: *Svenska etnologer och folklorister*. ACTA ADADEMIAE REGIAE GUSTAVI ADOLPHI CIX. Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur. Uppsala.

Kan bestilles direkte fra akademiet eller fra *Swedish Science Press* til sv.kr. 250 + porto.

”Ett ämnes historia är dess företrädares”, står der på bagsiden af foreliggende bog, og i disse år, hvor forskellige fag mere eller mindre frivilligt fusioneres ind under store, tværfaglige universitetsinstitutter, er der al mulig grund til at standse op for at tegne vejene, ad hvilke de forskellige fagdiscipliner og forskningsfelter har udviklet sig igennem de sidste ca. 100 år.

Nils-Arvid Bringéus, der i årene 1967-91 bestred professoratet i folkelivsforskning ved Lunds Universitet, har taget initiativet til publiceringen af biografier over ”bortgånga svenska etnologer och folklorister” med det formål at: ”...slå vakt om den etnologiska ämnesidentiteten... [och] sprida kunskap om dem som byggt upp den och tidigare arbetat inom detta forskningsfält.” Under Kungl. Gustav Adolfs Akademiens vinger nedsattes en redaktionskomité med repræsentanter for forskellige institutioner, forskningsretninger og aldersgrupper inden for det etnologisk-folkloristiske forskningsfelt.

Komitéen udvalgte 35 forskere med henblik på at kunne dokumentere forskningsfeltets omfang og udvikling fra 1800-tallets pionerer til 1900-tallets professorer og docenter. Det er der kommet en instruktiv håndbog ud af, som kun kan anbefales også til en dansk læsekreds indenfor fag som folkloristik, etnologi, historie, museologi, og dialektforskning.

Den svenske etnologisk-folkloristiske forskning har haft stor betydning for udviklingen i Danmark, såvel i relation til etablering af fagene etnologi og folkloristik som i relation til udviklingen og professionaliseringen af de kulturhistoriske museer. Med bogen i hånden får man et godt kendskab til nogle af de væsentligste repræsentanter for feltet.

Bringéus portrætterer *C.W. von Sydow* (1887-1952), den første docent i faget folkeminddeforskning ved Lunds Universitet, hvor han blev knyttet til i 1913. Sydow havde i sin ungdom mødt præsten og folkemindeforskeren H.F. Feilberg på Askov højskole og på samme rejse stiftet bekendtskab med Axel Olrik i København, grundlæggeren af Dansk Folkemindesamling. Disse møder fik afgørende betydning for hans interesse for folkemindeforskningen generelt og eventyrforskningen i særdeleshed. Sammen med den finske forsker Kaarle Krohn og Axel Ol-

rik grundlagde han FFC, *Folklore Fellow Communications*, den ubestridt ledende folkloristiske skriftserie.

Også Åke Campbell får sin biografi skrevet af Bringéus. Campbell var elev af Sydow, men i sin forskning dyrkede han i stigende grad sin interesse for almuens materielle kultur, herunder kulturlandskabets forudsætninger for almuens næringsliv, og han bevægede sig ud i et forskningsfelt, der lå i grænseområdet mellem etnologi og kulturgeografi. Såvel hans bog om de skånske bygder, hvor han inddeler kulturlandskabet i slettebygd, risbygd og skovbygd, som hans grundige studie af koloniseringen af Norrland: *Från vildmark till bygd. En etnologisk undersökning af nybyggarkulturen i Lappland för industrialismens genombrott*, indgik som selvfølgelig dele af pensum i den etnologiske undervisning ved Københavns Universitet i 1970'erne og ind i 1990'erne. Hans påvisning af centralmagtens forsøg på at regulere rammerne for jordbruget i den norrlandske vildmark efter sydsvenske normer (dyrkning af korn i stedet for satsning på jagt, fiskeri og kvægavl) og de katastrofale følger heraf for nybyggerne, der i stedet søgte at udnytte de muligheder, kulturlandskabet faktisk tilbød, indkredser en central problemstilling i den etnologiske forskning, som også inspirerede etnologerne i Danmark. Et markant eksempel er Holger Rasmussens disputats fra 1968: *Limfjordsfiskeriet før 1825. Sædvane og centraldirigering*; en problematik, der tages op af flere svenske etnologer (Sigurd Erixon, Olof Hasslöf m.fl.) og i Danmark på sigt medvirker til udviklingen af livsformsteorien, som den præsenteres i *Det glemte folk* af Thomas Højrup i 1983.

Biografierne over Sydow og Campbell bygger i øvrigt på et grundigt forarbejde, idet Bringéus få år tidligere havde udgivet hver sin monografi om netop disse to forgængere i faget.

I 1930'erne og 1940'erne var såvel Sydow som Campbell i øvrigt stærkt involveret i et tæt nordisk samarbejde, der skulle forberede arbejdet med et nordisk kulturatlas, et arbejde, der også fik stor betydning for den danske etnologisk-folkloristiske forskning og for museernes indsamlingsarbejde.

Selvom Campbell var meget aktiv, var "fyrtårnet" i nordisk etnologisk forskning og samarbejde dog *Sigurd Erixon* (1888-1968), der indledte sin karriere i Uppsala med studier i filologi og arkæologi, men gennem ansættelsen som amanuensis ved Nordiska Museet, hvor han blev sendt på feltarbejde for at gennemføre optegnelser og indsamlinger om den gamle almuekultur i Kila by i Östergötland, havde han fundet sit kommende forskningsfelt. Han blev en "allätare" når det gjaldt at kortlægge og udforske folkekulturen, ikke blot blandt almuen på landet men også i byerne. Her tænkes fx på hans grundige studie af havnearbejderne i Stockholm. Han introducerede for alvor feltarbejdet som en væsentlig metode i etnologien og påviste, hvorledes historieskrivningens fokus på de skriftlige kilder, med deres love og forordninger, helt forbiså det faktisk levede folkeliv, der rummede livsformer, som ikke blev indfanget af de historiske kilder. Erixon blev

eksponent for bruddet med den evolutionistiske tankegang inden for forskningen, og han rettede i stedet blikket mod udbredelsesmønstre, kulturgrænser og innovationscentre, ligesom han tilnærmede sig funktionalismens arbejds metode med sine dybtgående bygdeundersøgelser. Det var krydsfeltet mellem det førindustrielle samfund og ”den nye tids” ankomst, Erixon rettede sin opmærksomhed mod, hvad enten det gjaldt tømmerkonstruktioner, landsbyforordninger eller landbrugsredskaber. Erixon var en utrættelig igangsætter og engagerede sig ivrigt i at opbygge såvel nordiske som europæiske netværk og organisationer inden for forskningsfeltet. En af metoderne hertil var lanceringen af tidsskrifter, og forløberen for dagens *Ethnologia Scandinavica* og *Ethnologia Europæa* var tidsskriftet *Folk-Liv*, hvor Erixon – og også Campbell – var drivende kræfter. Biografien om Erixon er forfattet af professor Karl-Olov Arnstberg, Stockholm, som i mange år var en af Erixons nærmeste medarbejdere.

Det vil føre for vidt at detaljeret beskrive de øvrige portrætterede forskere, men danske forskere vil også have glæde af at læse biografierne om *Olof Hasslöf* (1901-1994); *Albert (Nilsson) Eskeröd* (1904-1987); *John Granlund*(1901-1982); *Börje Hanssen*(1917-1979); *Sigfrid Svensson* (1901-1984) og *Mats Rehnberg* (1915-1984) . Artiklerne er forfattet af hhv. *Nils Nilson* (fhv. antikvarie, Kulturen i Lund), *Orvar Löfgren* (professor emeritus, Lunds Universitet), *Mats Hellspång*, (professor emeritus, Stockholm), *Birgitta Svensson* (professor, Nordiska Museet / Stockholms Universitet) og *Sven B. Ek* (professor emeritus, Göteborg). De nævnte forskere (de portrætterede, såvel som forfatterne!) har alle haft mere eller mindre tæt tilknytning til det danske forskermiljø og spillet en rolle for udviklingen af dansk forskning inden for såvel det etnologiske som folkloristiske felt. Først og fremmest fordi den etnologiske forskning i Sverige fik lærestole i emnet tidligere end i Danmark, men også fordi flere af dem fik direkte indflydelse på fagets/fagernes udvikling. Med sin afhandling om *Svenska västkustfiskarna* fra 1949 indvarslede Hasslöf en ny epoke i etnologien, hvor interessen for fiskeri- og søfartssamfund i stigende grad kom i fokus. Hasslöfs afhandling er tillige et godt eksempel på et funktionalistisk helhedsgreb på de svenske fiskersamfund med sin påvisning af ”att fisket med dess naturförutsättningar, redskabsutrustning, arbetsorganisation och ägoförhållanden har format fiskarbefolkningens hela kultur och sociala liv”. Samtidigt tager Hasslöf også tråden op fra Campbells undersøgelser med sin påvisning af konflikten mellem centralmagts krav og den lokale opfattelse af fx ejendomsretten. Hasslöf fik indflydelse på såvel dansk museumsvesen som forskning, idet han i begyndelsen af 1930erne udarbejdede en registrant for Göteborgs museer, som fik betydning for den senere danske ”saglig registrant” (i daglig tale: den grønne registrant), som stort set alle danske kulturhistoriske museer anvender ved indføringen af genstande i samlingen. Hasslöf blev desuden i en periode i 1960erne udpeget som professor ved Institut f. europæisk Folkelivs-

forskning efter Axel Steensbergs afgang, og inden Bjarne Stoklund blev udpeget som ny professor.

Nogenlunde samtidigt stiftede de danske etnologer også bekendtskab med *Börje Hanssen* (1917-1979) som i flere år var ekstern lektor ved instituttet. Hanssen blev aldrig helt accepteret i forskerverdenen, men han fik stor betydning for de yngre generationer af etnologer i såvel Danmark som Sverige. Han var fil.kand. i historie og statskundskab, og blev tidligt knyttet til udarbejdelsen af værket *Svensk Stad*, under ledelse af kunsthistorikeren *Gregor Paulsson* (1889-1977). *Svensk Stad* (1950-1953) fik stor betydning for metodeudviklingen i 1970'erne. Kortlægning af husholdsmønstre set i relation til brugen af rummet, hvad enten det drejede sig om en købmandsgård, en præstebolig eller en arbejderbolig, blev en veletableret metode i den etnologiske forskning, fx når det gjaldt indkredsningsen af forskellige livsformer i by og på land. Størst betydning fik Hanssen dog gennem doktorafhandlingen: *Österlen. En studie över social-antropologiska sammanhang under 1600- och 1700-talen i sydöstra Skån.* (1952) Afhandlingen afdækkede sociale og kulturelle relationer mellem det, Hanssen kaldte "aktivitetsfält", en metode der ligger tæt op ad den moderne s.k. aktør-netværk-analyse. Størst betydning fik hans problematisering af begreberne pagan og urban som hørende til hver sit geografiske område. Han påviste i stedet, hvorledes der fandtes pagane livsstile i byerne og urbane livsstile på landet, eftersom "et intimt växelspel oavbrutet rått mellan stadsnäringen och lantbruksnäringar så att förbättringar på ett område omedelbart har följts av nybildningar på det andra och vice versa". Hanssen var inspireret af *Annales*-skolens anvendelse af såvel det korte som det lange historiske perspektiv. Det svenske forskermiljø var ikke nådig mod Hanssen. Først i starten af 1960'erne blev hans forskning for alvor anerkendt af etnologerne, og han fik en docentur under John Granlund i Stockholm. Her blev han lærer for en hel generation etnologer, hvoraf flere fik stor betydning for etnologiens videreudvikling i Sverige. Og som omtalt indledningsvis fik Hanssen også stor betydning for metodeudvikling og forskning ved Institut for europæisk Folkelivsforskning ved Københavns Universitet i 1970'erne. Særlig tydeligt ses det i Palle Ove Christiansens disputats *A Manorial World* fra 1995.

Svenska etnologer och folklorister kan varmt anbefales til forskere og undervisere indenfor fag som europæisk etnologi, folkloristik, historie og museologi. Her får man en hurtig introduktion til nogle af de mest betydningsfulde svenske forskere inden for feltet, og man savner kun, at værket følges op med et bind 2 indeholdende biografier over nogle af de nulevende, men mindst lige så betydningsfulde, der alle i større eller mindre udstrækning har sat deres markante præg på den etnologiske forskning ikke kun i svensk men tillige i nordisk og europæisk sammenhæng. Tilsvarende værker vedrørende de øvrige nordiske forskerkredse ville ligeledes være ønskværdige, især fordi de nordiske forskningsmiljøer inden

for etnologi og folkloristik dannede tætte netværk – eller med Börje Hanssens ord: aktivitetsfelter, som gensidigt har påvirket og befrugtet hinanden især igennem det 20. århundrede.

Annette Vasström, Nationalmuseet.